

A FOGLALKOZTATÁS STRUKTURÁLIS ÉS TERÜLETI KÉRDÉSEI

II. TERÜLETFEJLESZTŐK NAPJA

Fazekas Károly

főigazgató MTA KRTK

Budapest

2013. 10. 8.

Tyler Cowen: *Average is over* (Eltűnik mindaz ami átlagos), Dutton, New York, 2013.

2

„This maxim will apply to the quality of your job, to your earnings, to where you live, to the education of you children, and maybe even to your intimate relationships.

Marriages, families, businesses, countries, cities, and regions will see a greater split in materiel outcomes; namely, the will either rise to the top in terms of quality or make do with unimpressive results.”

„Egyre inkább ez a megállapítás jellemzi a munkánkat, a fizetésünket, azt hogy hol élünk, a gyerekeink oktatását és talán még személyes viszonyainkat is. A házasságok, a családok, a vállalkozások, az országok, a városok és régiók egyre jobban kettéválnak anyagi viszonyaik tekintetében; nevezetesen vagy képesek minőségben csúcsteljesítményt nyújtani vagy szembe kell nézniük tetteik kudarcával.”

A munkapiac szerkezeti és területi polarizációja

3

- E. Moretti: *The New Geography of Jobs*, Houghton, Boston 2012.

- D. H. Autor et al. (2013): *The Geography of Trade and Technology Shocks in The United States*, *NBR Working Paper 18940*, <http://www.nber.org/papers/w18940>
- D. Autor and D. Dorn, *The Growth of Low-Skill Service Jobs and the Polarization of the US Labor Market*, *American Economic Review* 2013, 103(5): 1553–1597, <http://dx.doi.org/10.1257/aer.103.5.1553>

Az előadás vázlata

4

I. Szembenezés

II. Az elemző közgazdász eszközei

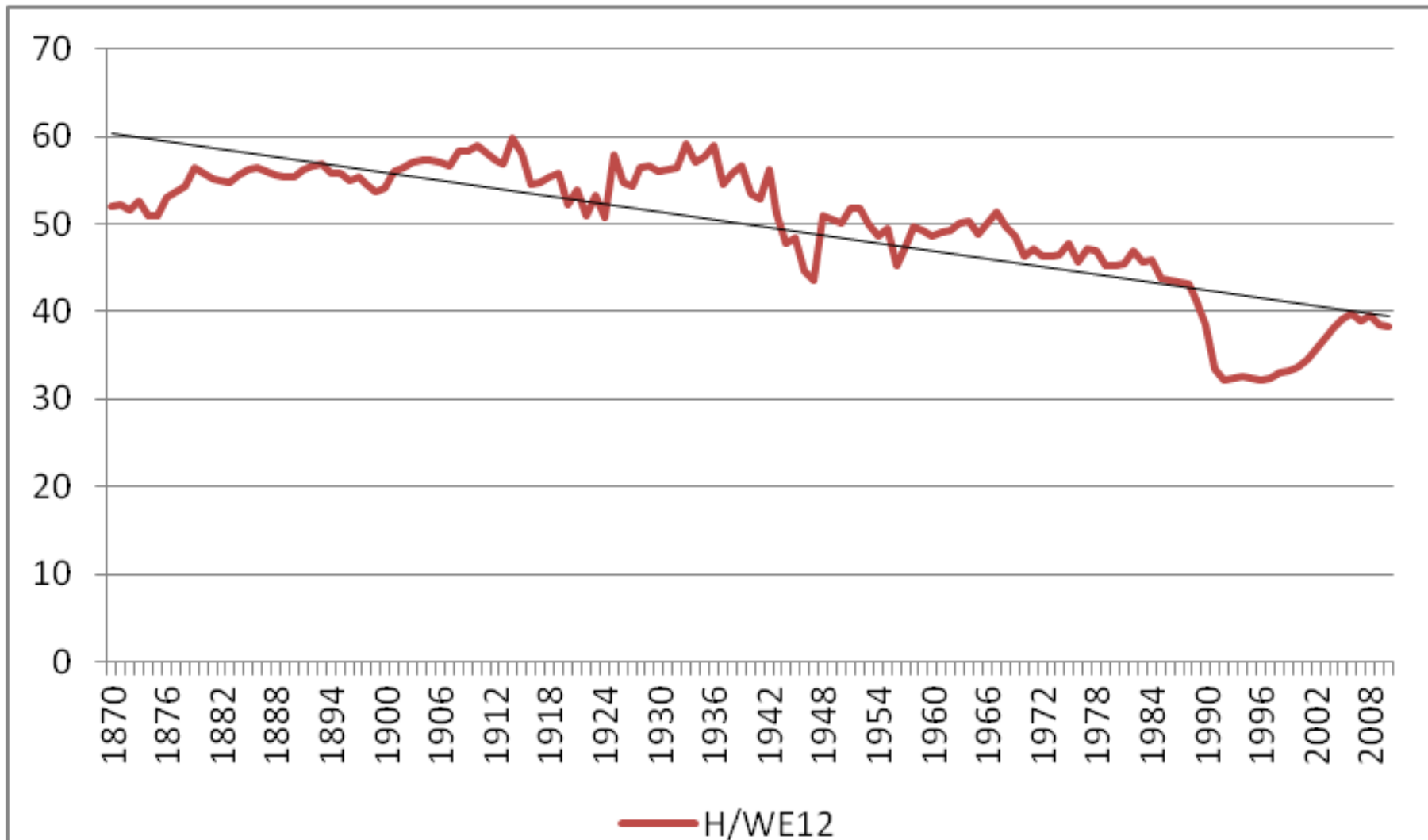
1. Modellezés és előrejelzés
2. Stilizált tényeken alapuló elemzés
3. Komplex rendszerek közgazdaságtana

III. Szakpolitikai következtetések

I. Szembenezés

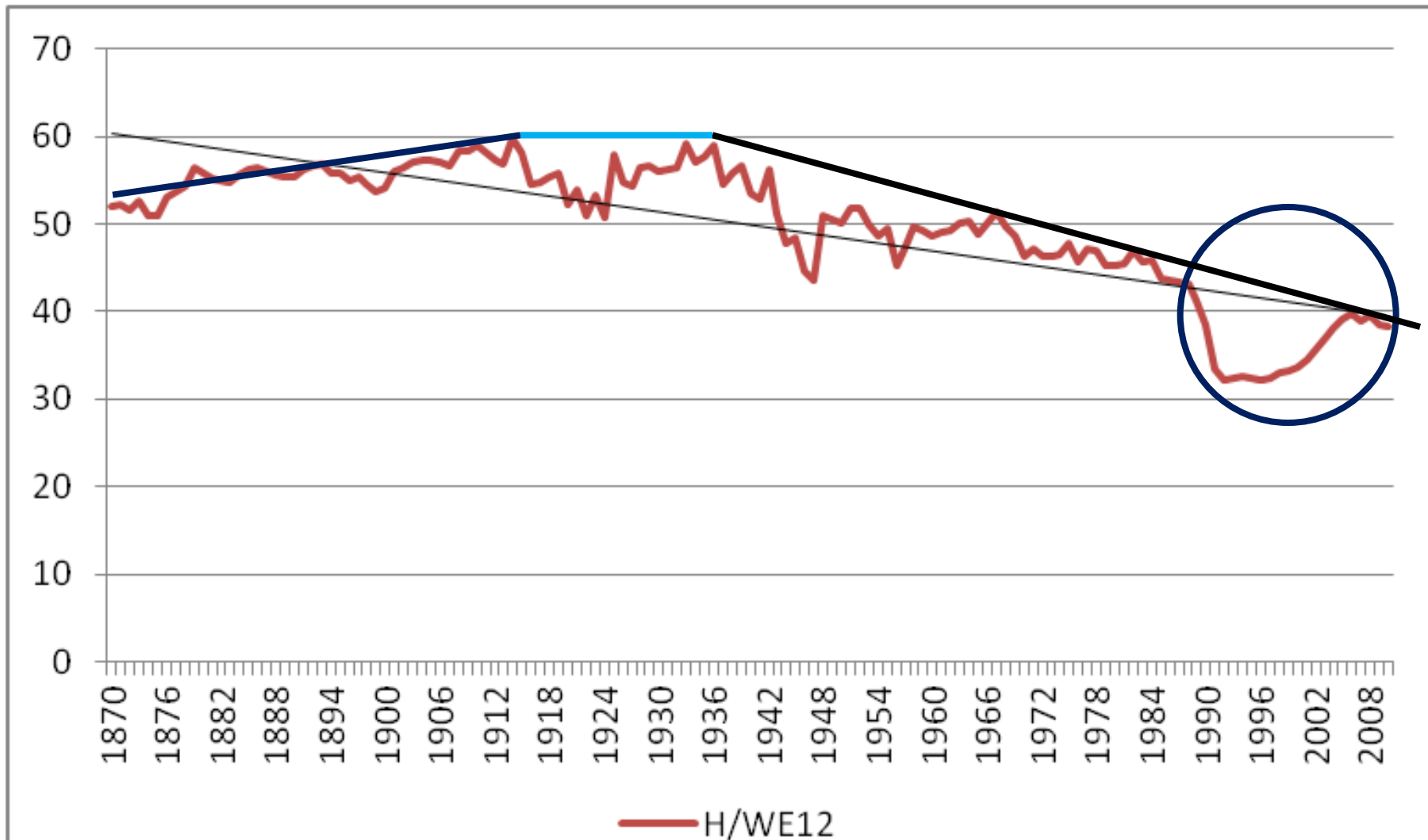
Átlagos főre eső GDP Magyarországon 1870 – 2010 (12WE = 100)

6

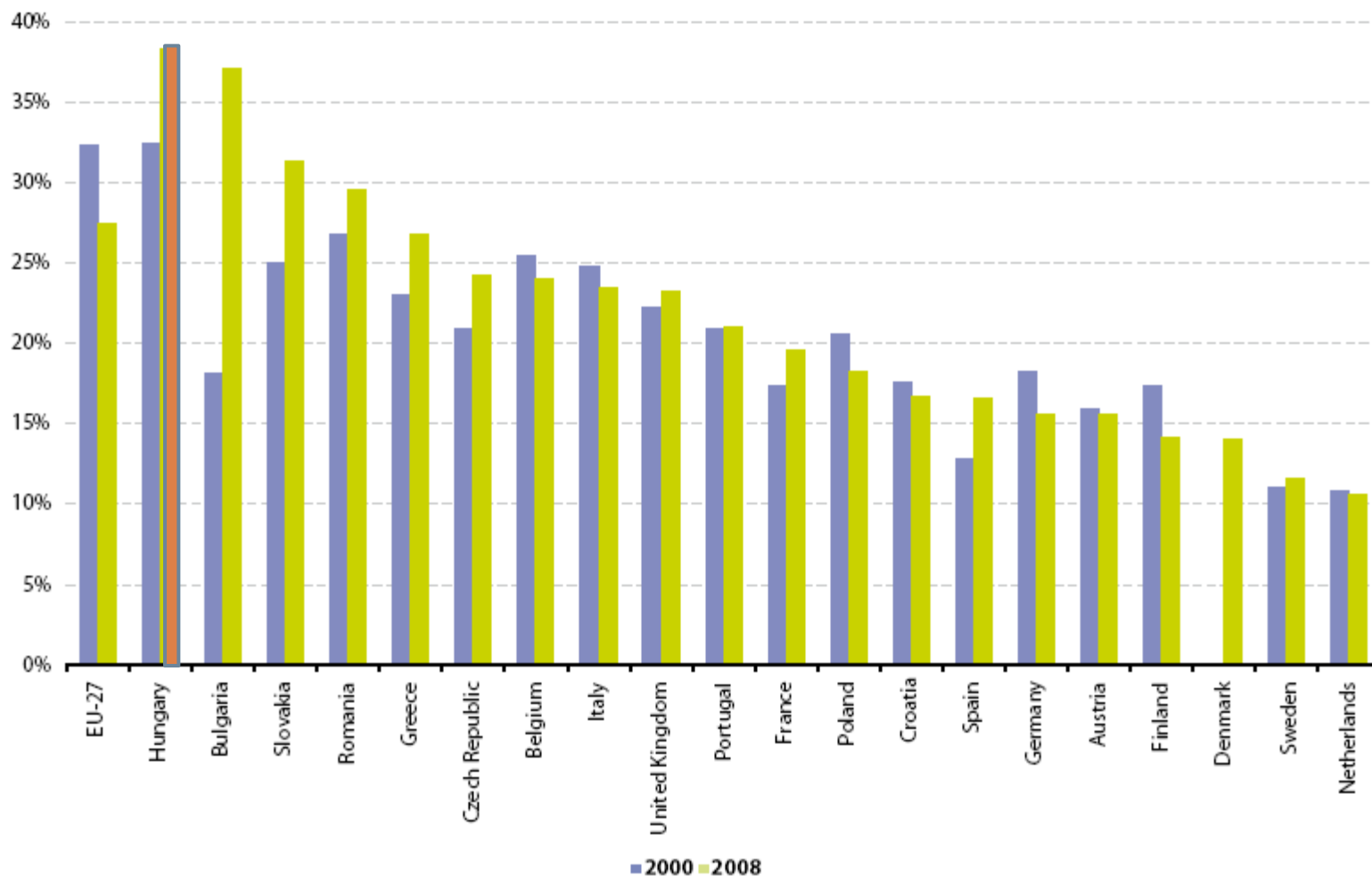
Átlagos egy főre eső GDP Magyarországon 1870 – 2010 (12WE = 100)

7

GDP regionális különbségeinek szórása (2000 – 2008)

8

(*) Regional dispersion is not applicable for Estonia, Ireland, Cyprus, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Malta and Slovenia; Croatia, 2001 and 2008.

Hozzájárulás a GDP-hez és az egy főre jutó GDP, 2009

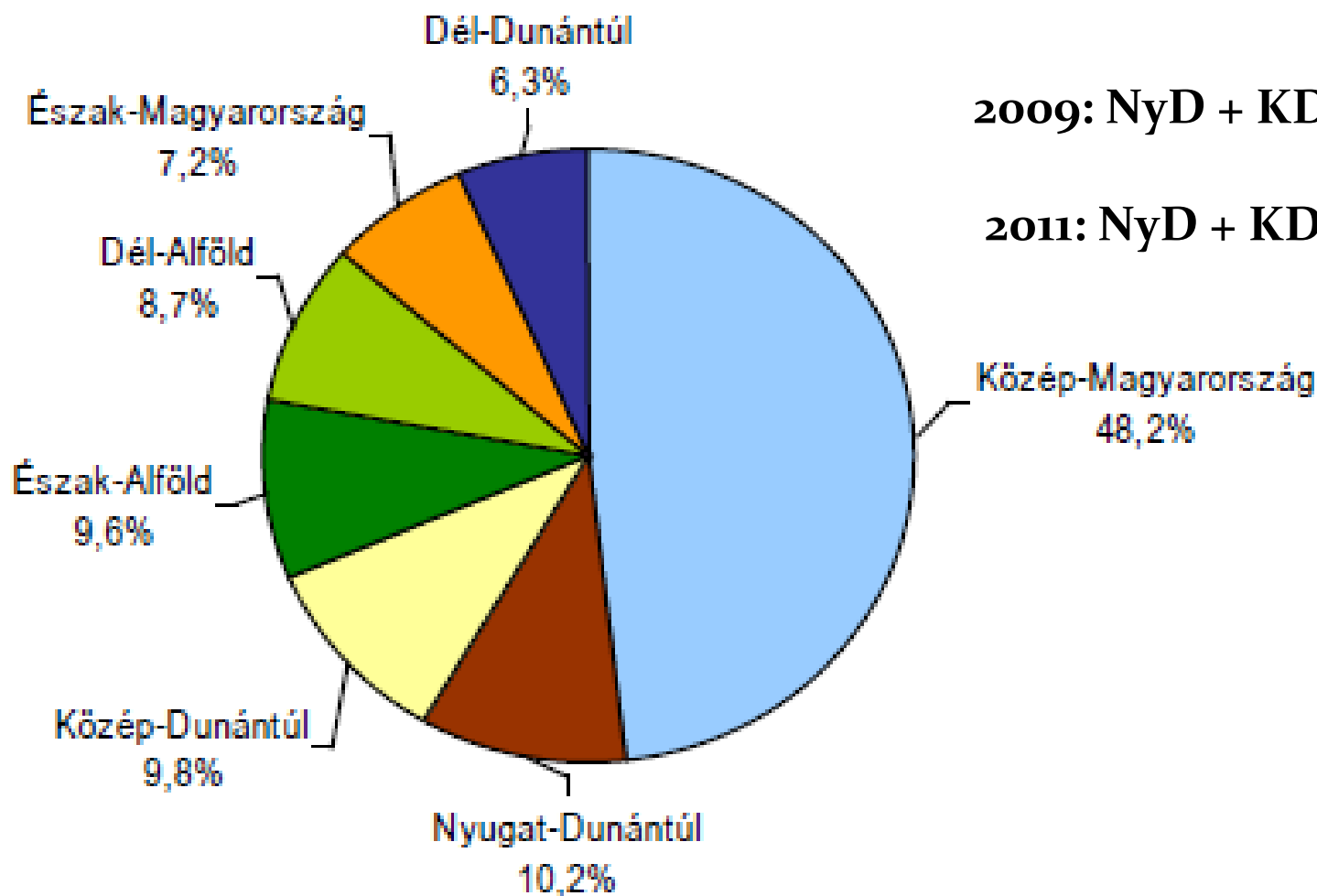
9

Forrás: KSH

A bruttó hazai termék (GDP) megoszlása régióinként, 2011

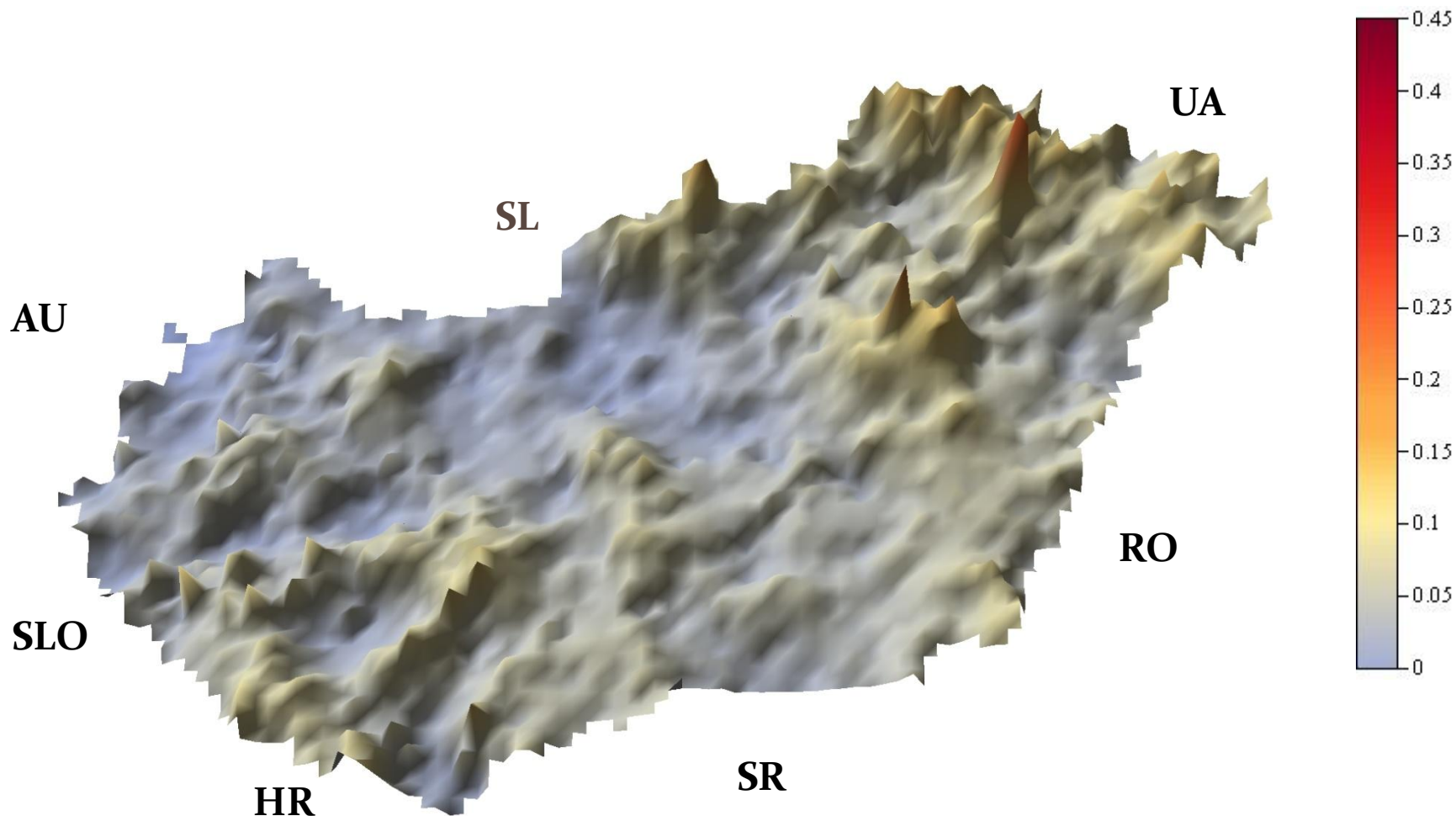
10

2009: NyD + KD + KM = 67,6

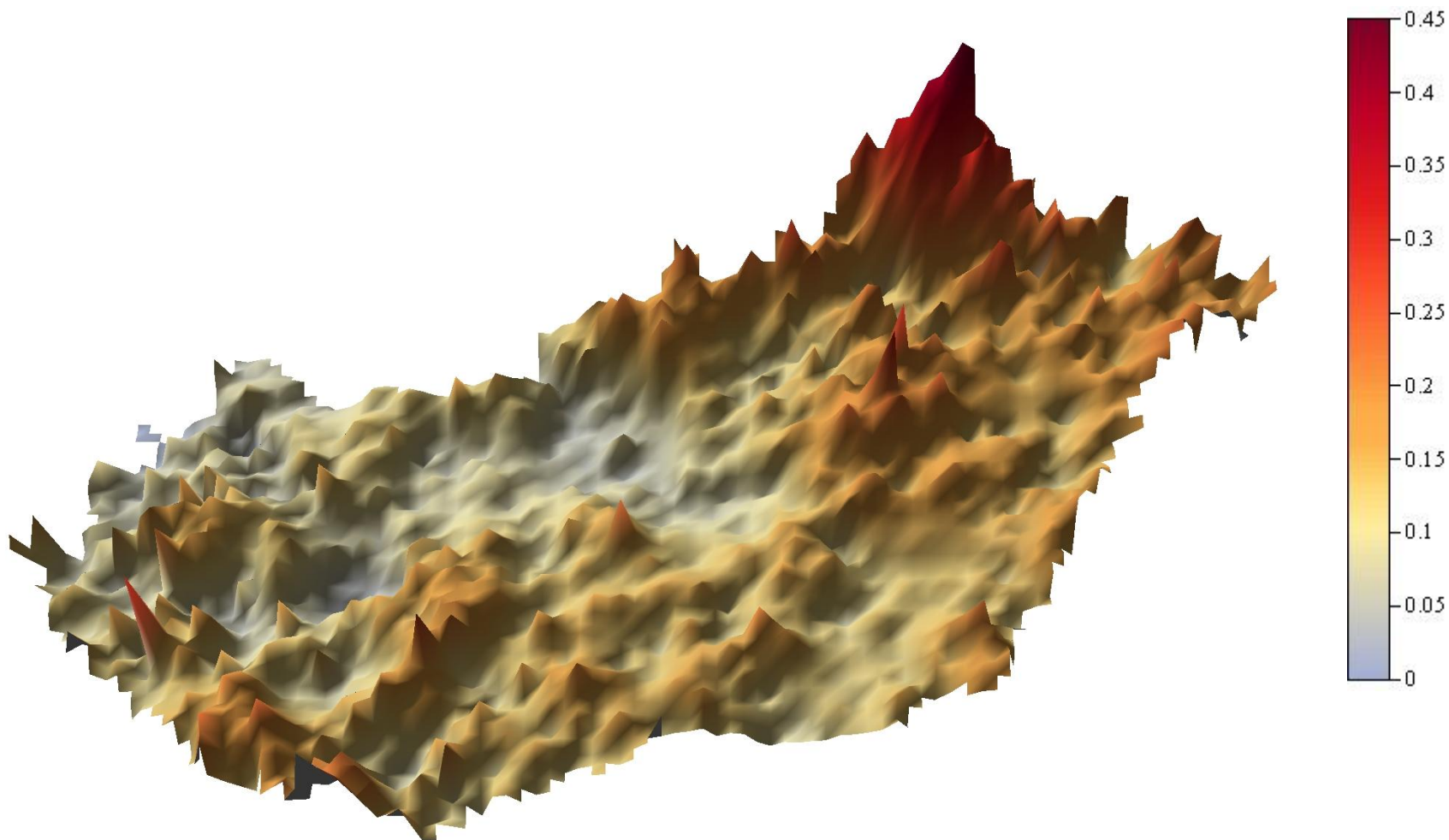
2011: NyD + KD + KM = 68,2

Regisztrált munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességben (1991)

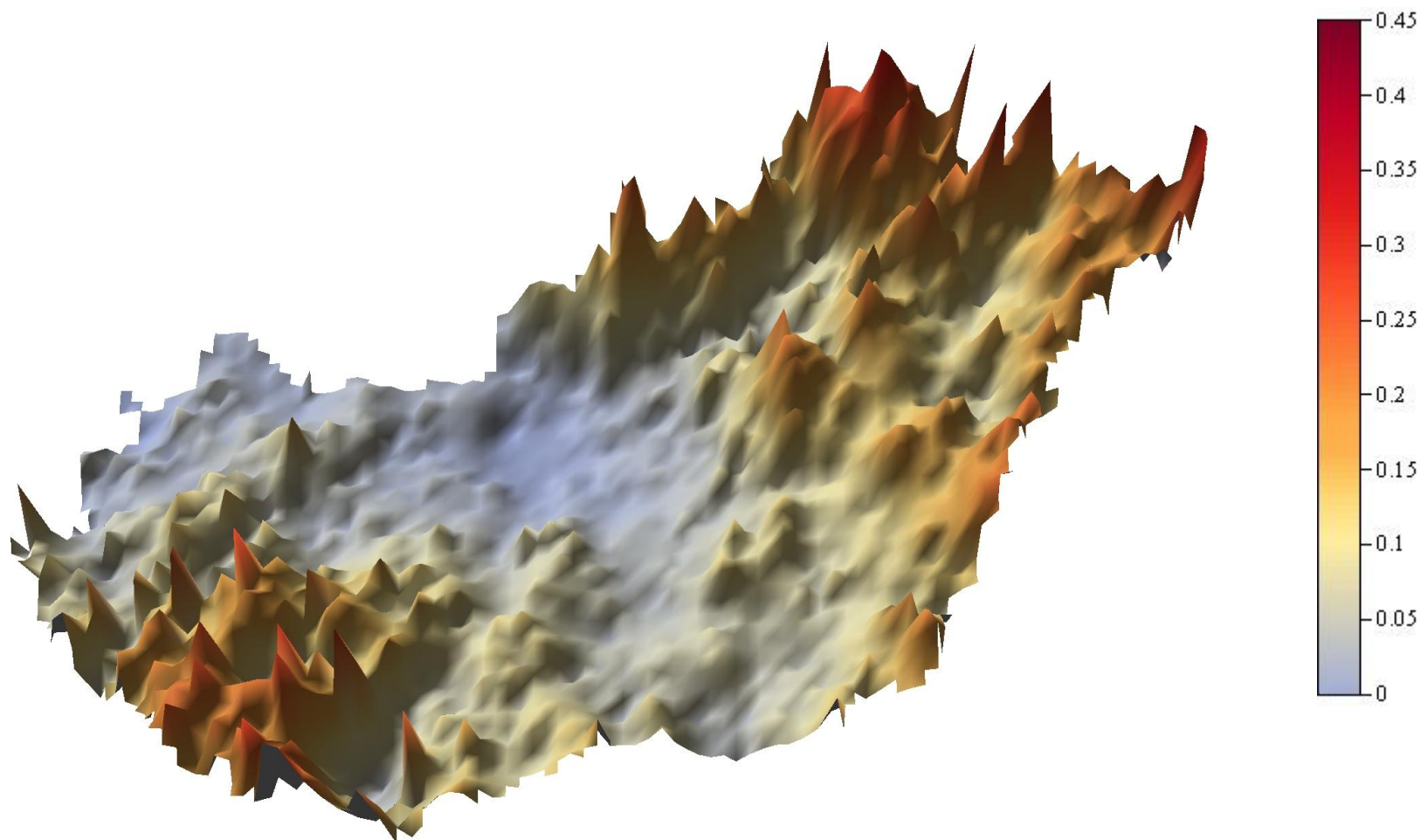
Forrás: MTA KRTK Adatbank. Készítette: Göndör László

Regisztrált munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességben (1993)

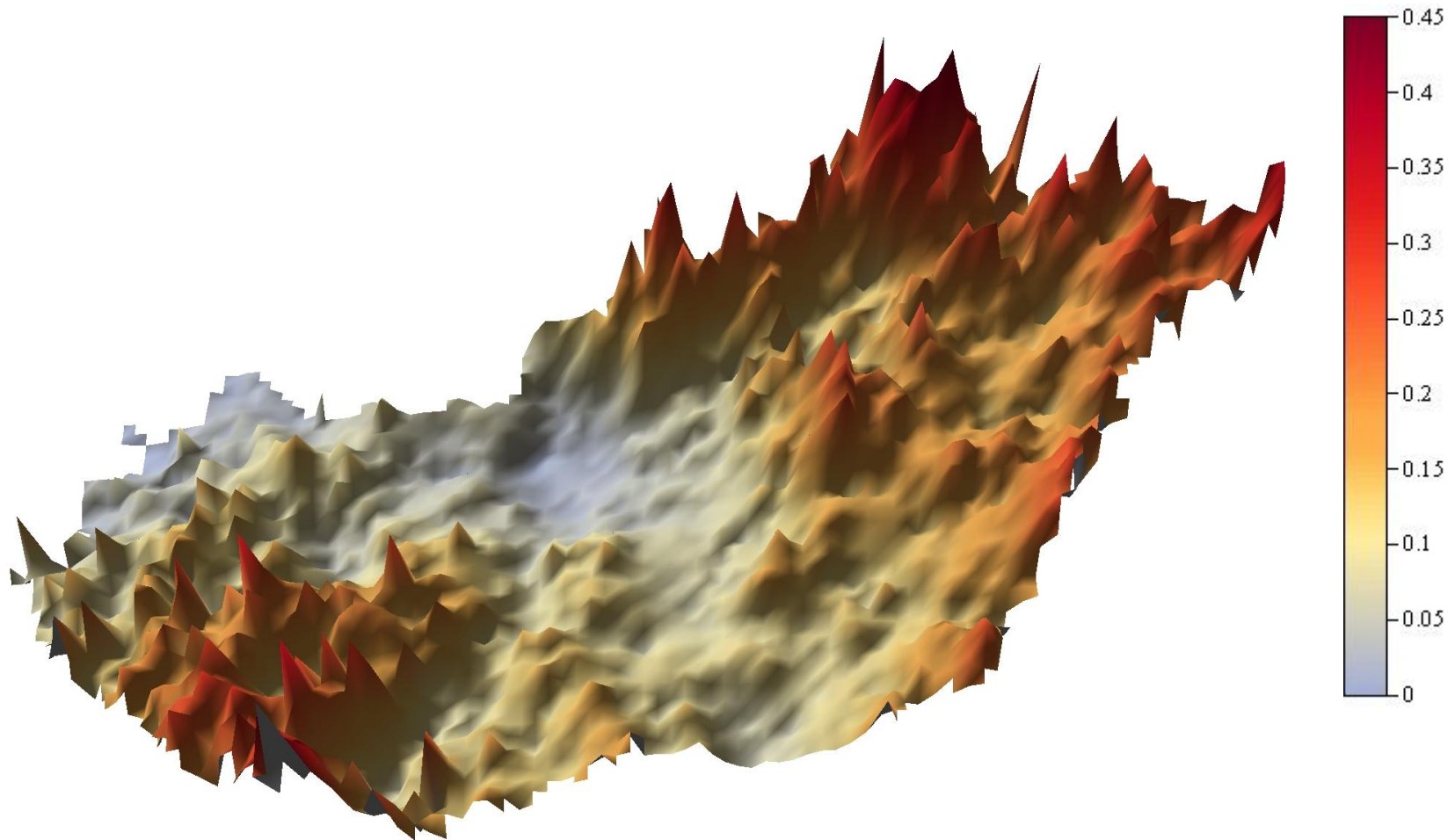
Forrás: MTA KRTK Adatbank. Készítette: Göndör László

Regisztrált munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességben (2007)

Forrás: MTA KRTK Adatbank. Készítette: Göndör László

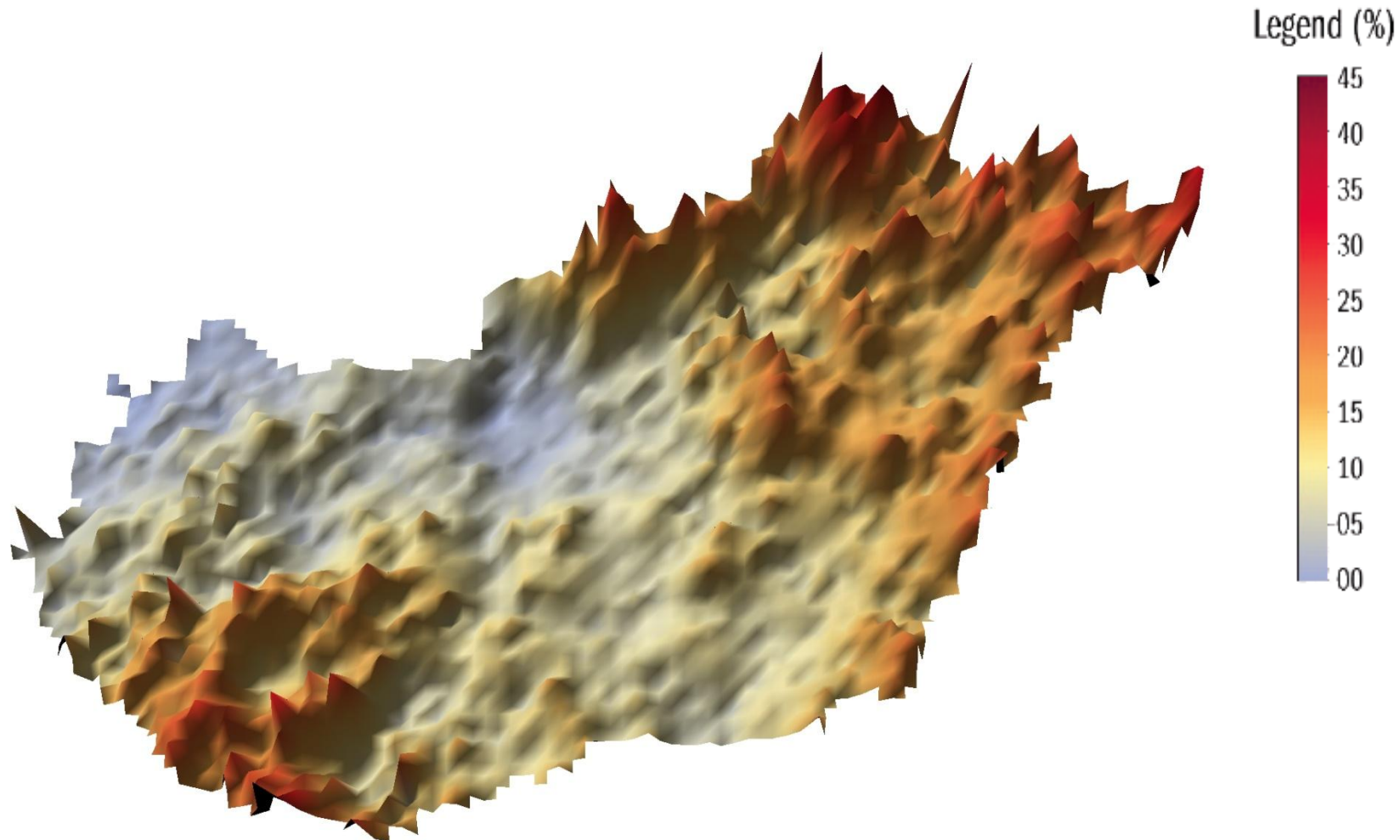
Regisztrált munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességben (2011)

Forrás: MTA KRTK Adatbank. Készítette: Göndör László

Regisztrált munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességben (2012)

15

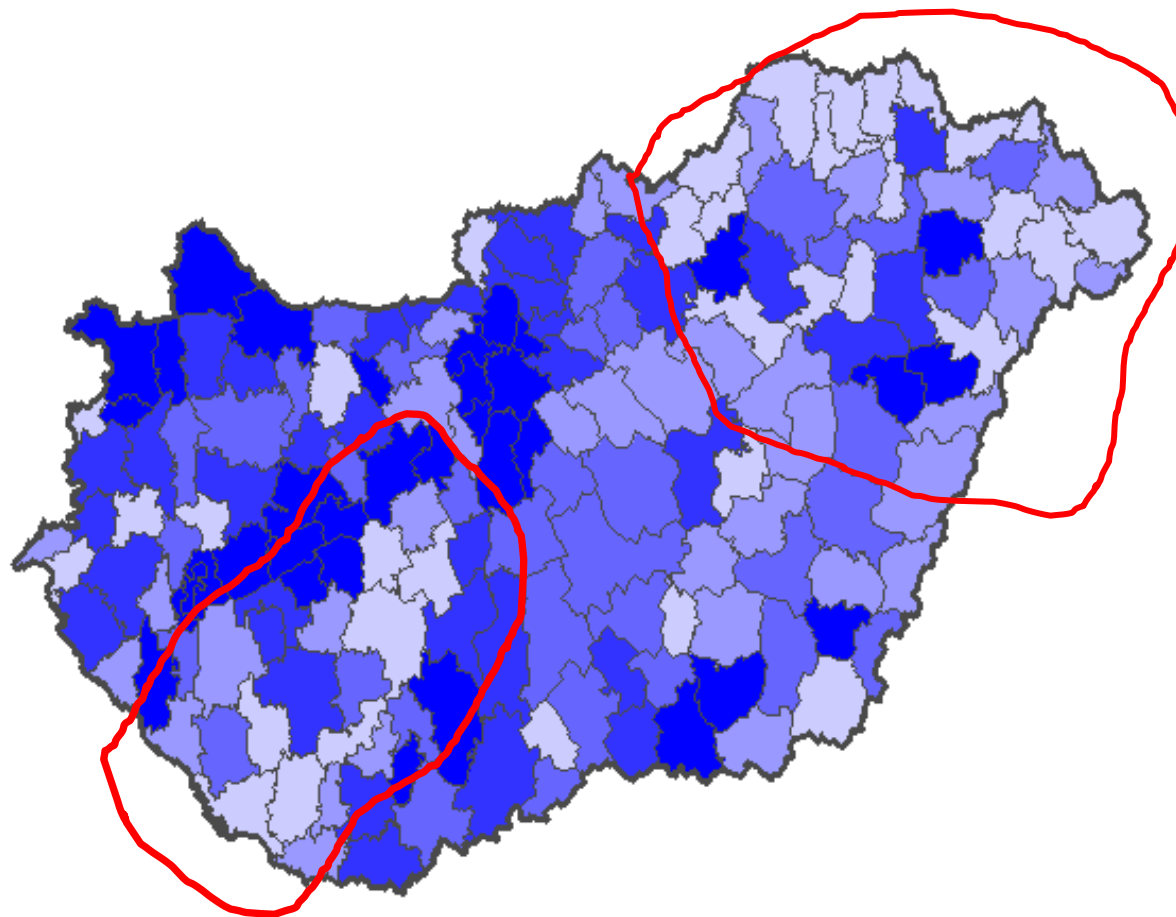

Forrás: MTA KRTK Adatbank. Készítette: Göndör László

Születéskor várható élettartam (2010)

16

Születéskor várható élettartam (év)

Időpont:

2010. év

Területi szint:

Statistikai kistérségek

Csoportosítás:

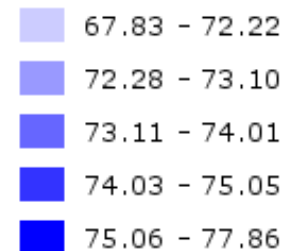
Egyenlő elemszám

Csoportok száma:

5

Létrehozta:

Bublik.Bence

Kérdések - problémák

17

- **Mi az oka a gazdaság és a munkapiac területi polarizációjának?**
- **Vannak-e ország-specifikus sajátosságok?**
- **Vannak-e az elméleti és empirikus közgazdaságtudományi kutatásoknak valóban használható eredményei a gazdaságpolitika és a területi politika számára?**

<http://elorejelzes.mtakti.hu/>
<http://palyasugo.hu/>

18

II. Az elemző közgazdász eszközei

Három példa

1. **Modellezés és előrejelzés**
2. **Stilizált tények - hatásvizsgálatok**
3. **Komplex rendszerek közgazdaságtana**

<http://elorejelzes.mtakti.hu/>

<http://palyasugo.hu/>

19

1. példa: MTA-KRTK KTI munkaerő-piaci előrejelző rendszer

Kiegészítő modellek: (1) Munkakereslet nemzetközi tendenciái, (2) Ágazati előrejelzés várakozások alapján, (3) A KKV és a nagyvállalati szektor szerepe a foglalkoztatásban, (4) A be nem jelentett foglalkoztatás mértéke és szerkezete, (5) Atipikus foglalkoztatás, (6) Foglalkoztatási rátaváltozások az EU-ban, (7) Munkaerő-piaci dinamika, foglalkoztatási stabilitás és képzettség

A munkaerő-piaci előrejelzés regionális vetületei

20

- **Fontos kérdések:**
 - Hogyan alakulnak az időben a kereslet-kínálat regionális eltérései?
 - Mely tényezők okozzák ezeket az eltéréseket?
- **Munkakereslet:**
 - Az egyes ágazatok fejlődése nem egyenletes, valamint
 - az ágazati struktúra regionálisan eltérő, ezért
 - a munkakereslet regionálisan eltérő mértékben fog változni
- **Munkakínálat:**
 - A munkaerő mobilitása alacsony, lassan alkalmazkodik a kereslet térbeli változásához
 - Népeség végzettség szerint eloszlása regionálisan eltérő
- **A kereslet-kínálat térbeli illeszkedési zavara a strukturális munkanélküliség egyik legfőbb oka**

A munkaerő-piaci előrejelzés regionális vetületei

21

- **A regionális előrejelzés részletezettségét meghatározza a minta elemszáma**
- **Az MTA-KRTK KTI előrejelző rendszere 7 régióra vonatkozóan készített előrejelzést**
- **Munkakínálat előrejelzése:**
 - A népesség iskolai végzettségének előrejelzése (2020-ig): figyelembe vesszük a régiók közötti belső migrációt is
 - Az iskolai végzettségek szerinti regionális különbségek mértéke lényegében változatlan marad
 - A régiók relatív helyzete kismértékben változik: 2000-ben Észak-Alföldön volt a legmagasabb az iskolázatlanok aránya, 2020-ban Észak-Magyarországon lesz ez az arány a legmagasabb
 - A fejlettebb régiók között a különbség várhatóan csökken
- **Munkakereslet előrejelzése:**
 - A foglalkoztatás bővülés 2020-ig csak közép-magyarországi régióban várható
 - A fennmaradó 6 régióból 3-ban stagnálni fog a foglalkoztatás, míg Észak-Magyarországon, Dél-, illetve Nyugat-Dunántúlon csökkenni fog a foglalkoztatás.

2. példa: Stilizált tényeken alapuló elemzés

22

Vállalati sokféleség – gazellák

- Békés-Muraközy: Magyar gazellák: gyors növekedésű vállalatok jellemzői és kialakulásuk elemzése Magyarországon, MTA KRTK, Budapest. (2012)
<http://elorejelzes.mtakti.hu/publikaciok/Palyasugo-Fuzetek/45/>
- **Gyors növekedésű vállalatok jellemzői**
 - ▣ Hogyan oszlanak meg iparágak, régiók, kor és méret szerint
- **Melyik vállalatok válnak gazellává?**
 - ▣ Mennyire jól jelezhető ez előre?
 - ▣ **Milyen gazdaságpolitikai beavatkozás növelheti a gazellák arányát?**

Gazellák: adatok és definíciók

23

□ Adatok

- ▣ APEH mérlegbeszámolók 2000-2008
- ▣ 5-50 főt foglalkoztató vállalatok

□ Gazellák definíciója

- ▣ Foglalkoztatás szempontjából leggyorsabban növekvő 10 százalék
- ▣ Átlagosan évi 20 százaléknál gyorsabban növelték foglalkoztatásukat
- ▣ 3 éves időtávon (2005-2008)

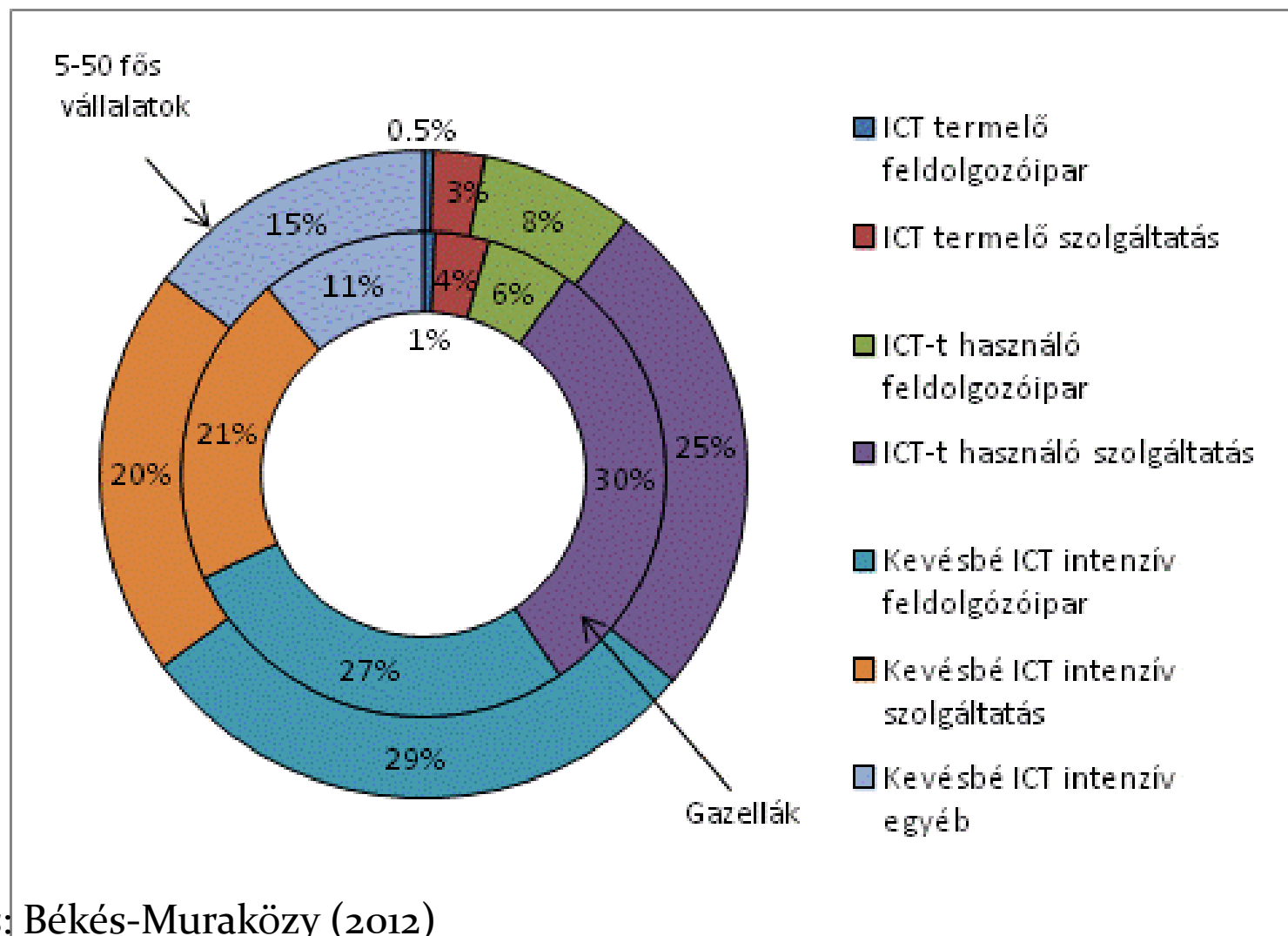
A gazellák szerepe a KKV-k munkahelyteremtésében

24

Gazella vállalatok az alkalmazottak száma alapján	
Leggyorsabban növekvő 5 százalék	52,4
Leggyorsabban növekvő 1 százalék	22,4
Gazella vállalatok az alkalmazottak száma alapján	
20 százaléknál gyorsabb átlagos növekedés	58,2
40 százaléknál gyorsabb átlagos növekedés	30,0

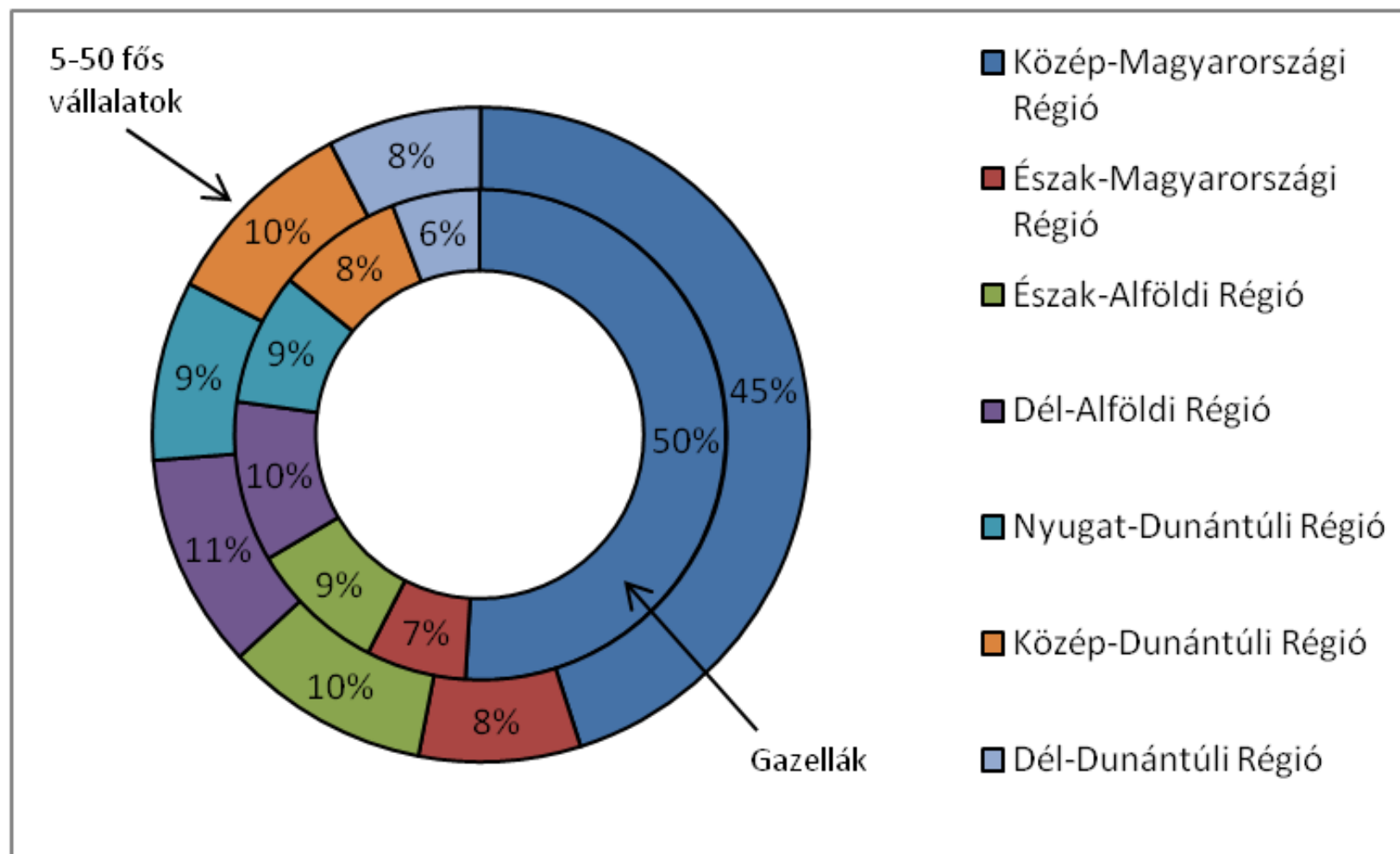
A gazellák megoszlása iparágak szerint

25

A gazellák megoszlása régiók szerint

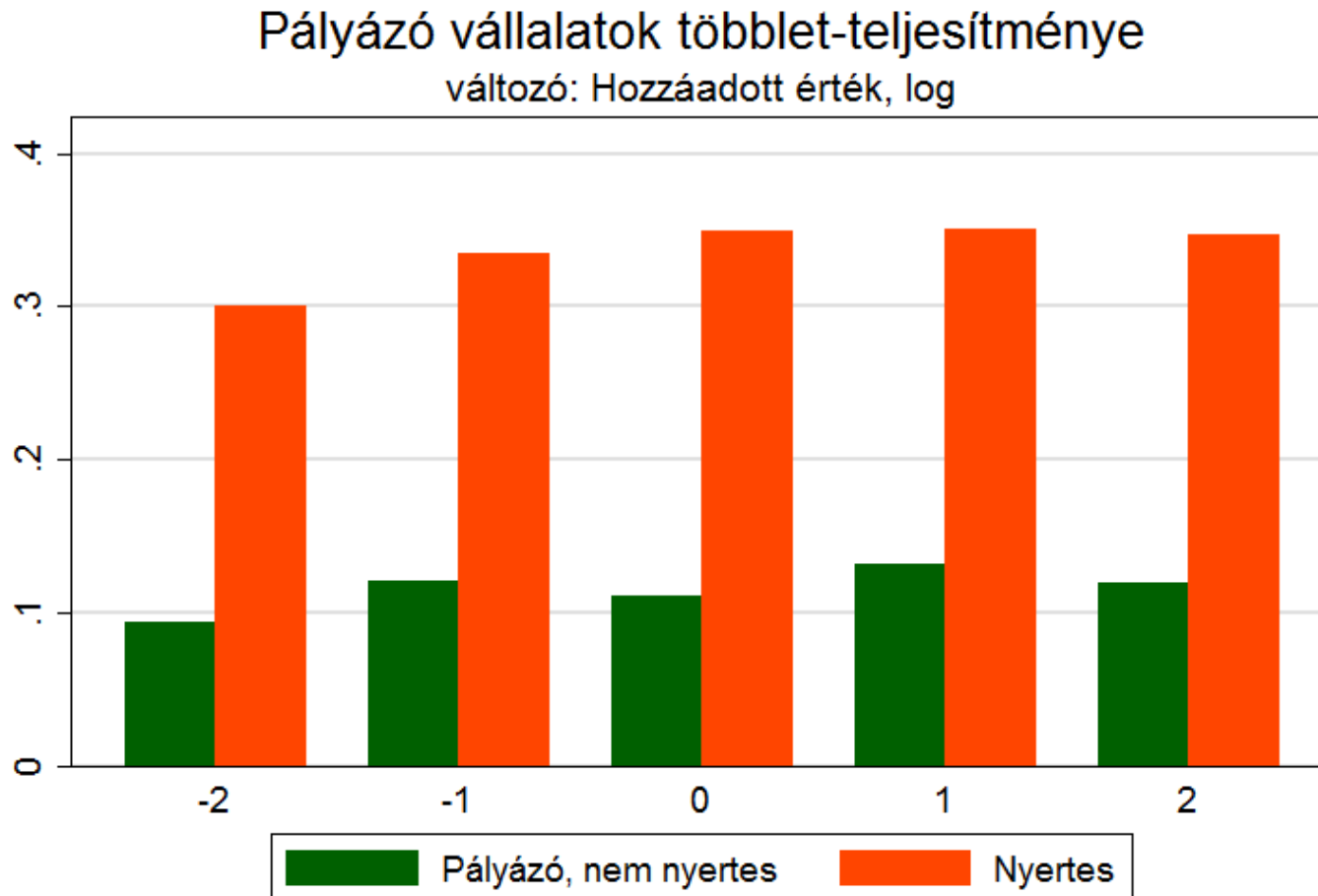
26

Forrás: Békés-Muraközy (2012)

Gépbeszerzés támogatásának hatása

27

Nyertesek: projekt tényleges kezdetének éve=0; nem nyertesek: a pályázat érkezésének éve=0

Vállalati támogatások hatása

28

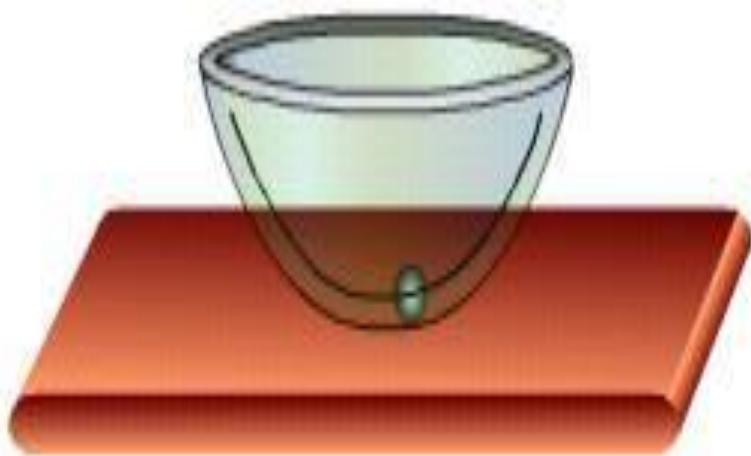
- **Kormányzati tervek**
 - ▣ Lényeges cél, hogy a 2014-2020 között érkező uniós források a magyar vállalatok versenyképességét növeljék
 - ▣ Jelentősen nőnek a vállalati támogatások
 - 1100 milliárd foglalkoztatás bővítése
 - 1100 milliárd KKV versenyképesség növelése
 - 700 milliárd K+F-támogatás
- **A nagyfokú heterogenitás miatt azonban kétséges lehet a célzás hatékonysága**
- **Kevés empirikus eredmény áll rendelkezésre ezek hatékonyságáról, az azonban nem biztató**

Tradicionális közgazdasági analízis

29

Tradicionális közgazdasági narratíva

Milyen a „normális” gazdaság?

(a)

- ❑ Redukcióval, analízissel és aggregálással megismerhető
- ❑ A valószínűségek általában normális eloszlásúak
- ❑ A reakciók lineárisak
- ❑ Az egyének egymás közötti interakciója elhanyagolható
- ❑ Racionális szereplők
- ❑ Teljes információ
- ❑ Egyensúlyi állapot
- ❑ Önérték
- ❑ Láthatatlan kéz

Komplex közgazdasági rendszerek elemzése

30

Komplex rendszerek közgazdaságtana

„Anomáliák” a „normális” gazdaságban

- Nem lineáris hatások
- Interakciók
- Hálózatok
- Tanulás
- Fejlődés
- Megfolyások
- Beragadások
- Útfüggőség
- Önszabályozás
- Hatványeloszlás, túl sok az extrém esemény
- A döntések nem racionálisak
- Tartós nem-egyensúlyi állapotok
- Törékenység

Ricardo Hausmann – Cesar Hidalgo

Komplexitás és prosperitás

31

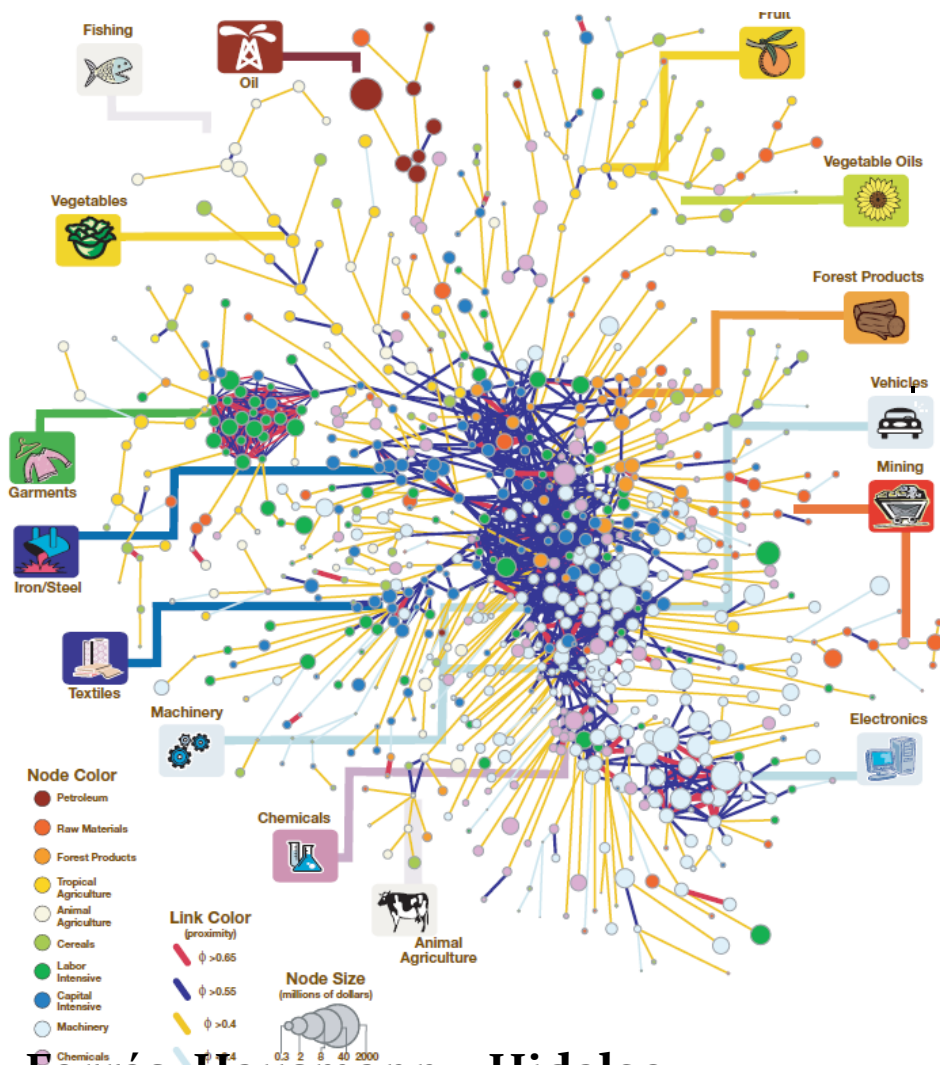

- ❑ Egy ország prosperitása függ a munkaerő által elsajátított tudás mennyiségétől és minőségétől
- ❑ Explicit és hallgatólagos tudás
- ❑ A képességek diverzitása
- ❑ A képességek exkluzivitása

Új metaforák

ERDŐ - TERMELÉSI TÉR

32

Forrás: Hausmann – Hidalgo 2012

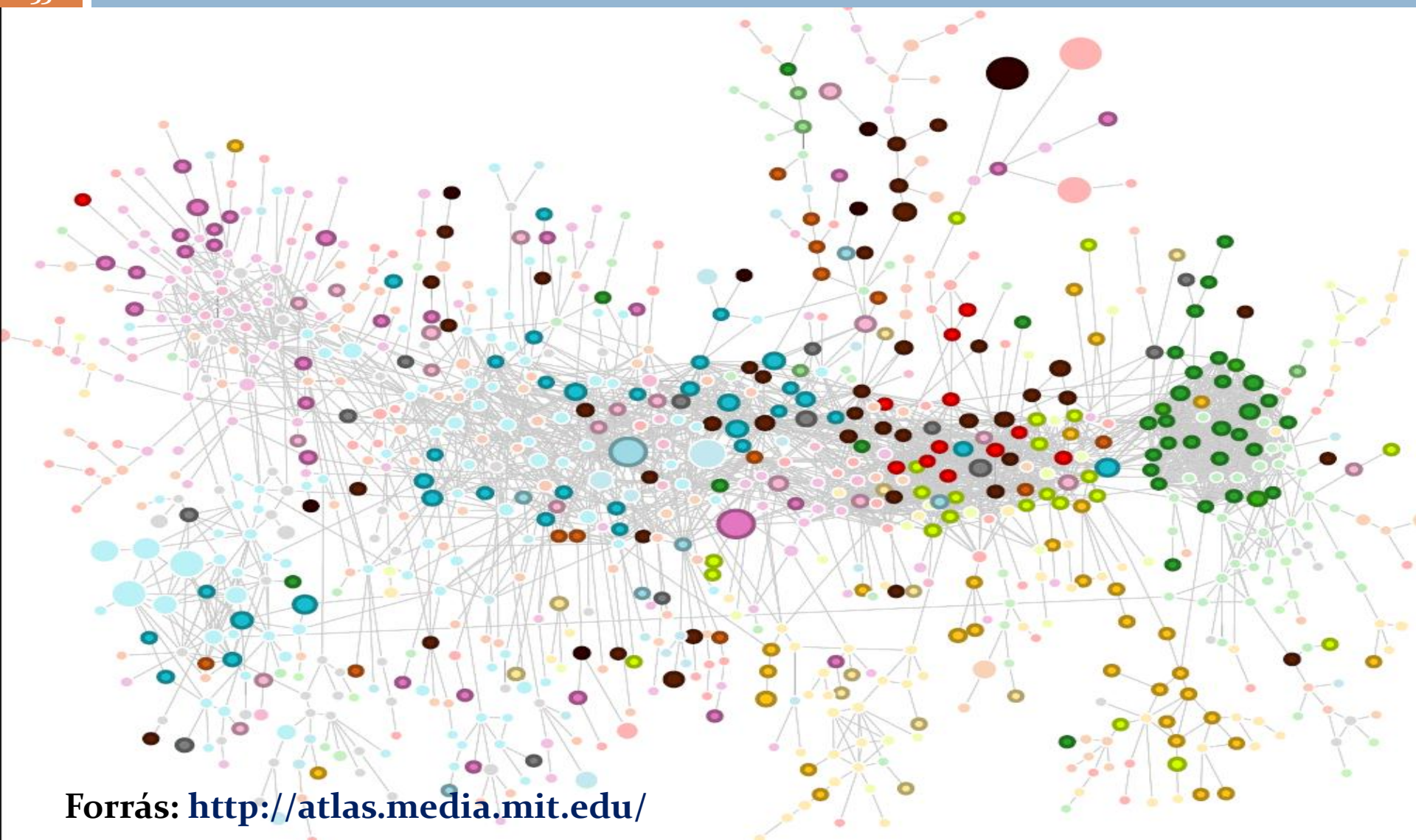
A fejlődés során az országok olyan új termékek előállítására törekszenek melyek a korábbiakhoz hasonló ismereteket igényelnek.

A termelési térben a távolság két termék között az előállításukhoz szükséges képességek különbözőségétől függ.

A termelési tér elemzésével be tudjuk azonosítani azokat a fejlesztési irányokat melyek végrehajtásához szükséges képességeink megvannak illetve megszerezhetők.

Termelési tér – Magyarország 1995

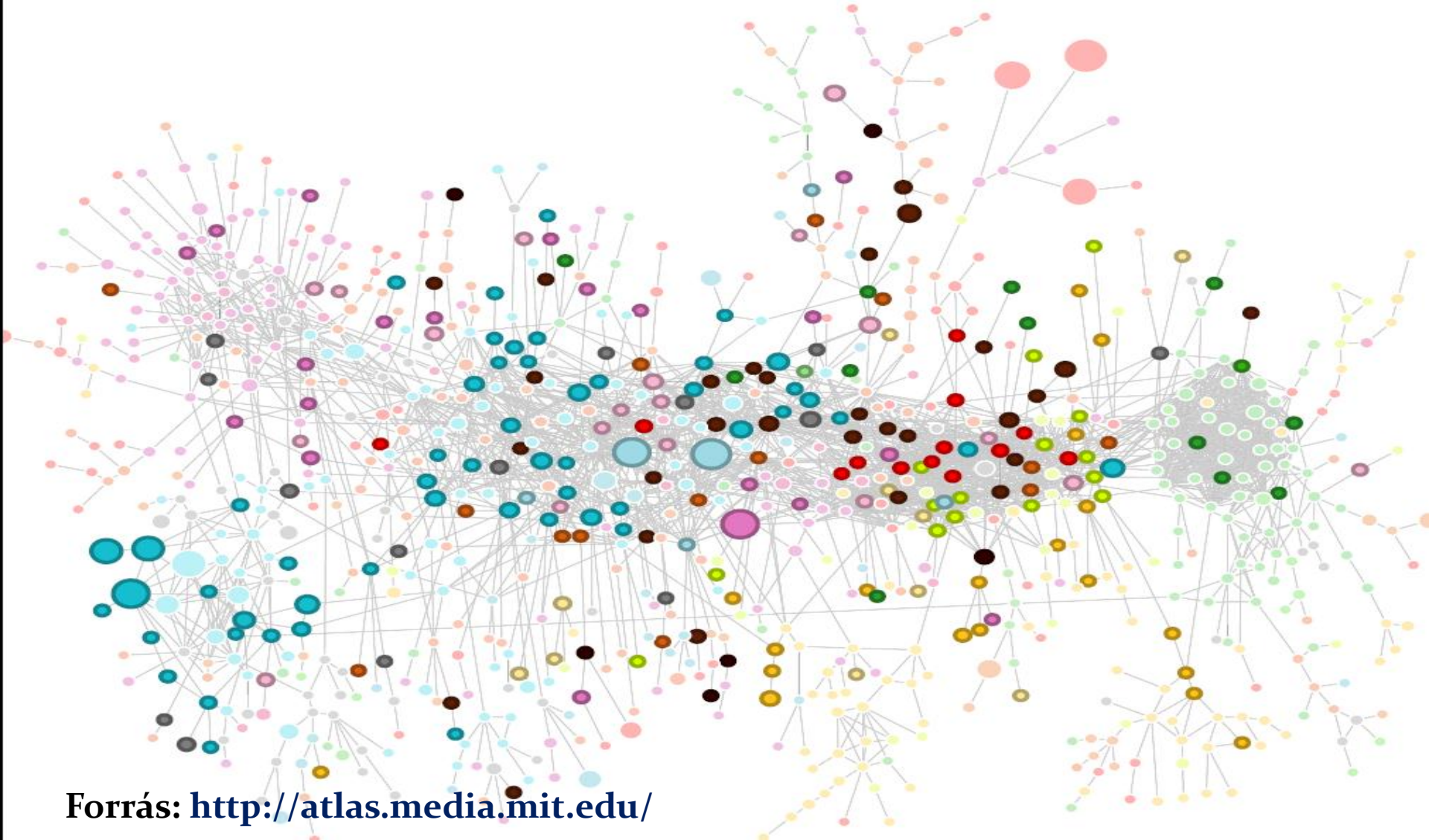
33

Forrás: <http://atlas.media.mit.edu/>

Termelési tér – Magyarország 2010

34

Forrás: <http://atlas.media.mit.edu/>

Képességek (Capabilities)

35

- Az emberi és fizikai tőke, a jogrendszer, a különböző intézmények minősége az adott országban;
- Vállalati szinten mindaz a tudás, knowhow, munkatapasztalat amelyet az adott vállalat dolgozói birtokolnak;
- Szervezési képességek ,melyek képessé teszik a vezetőket arra, hogy alakítsanak, irányítsanak olyan tevékenységeket, melyek jelentős létszámú csoportok kooperációját igénylik.

A „termelési tér” és a gazdasági fejlődés

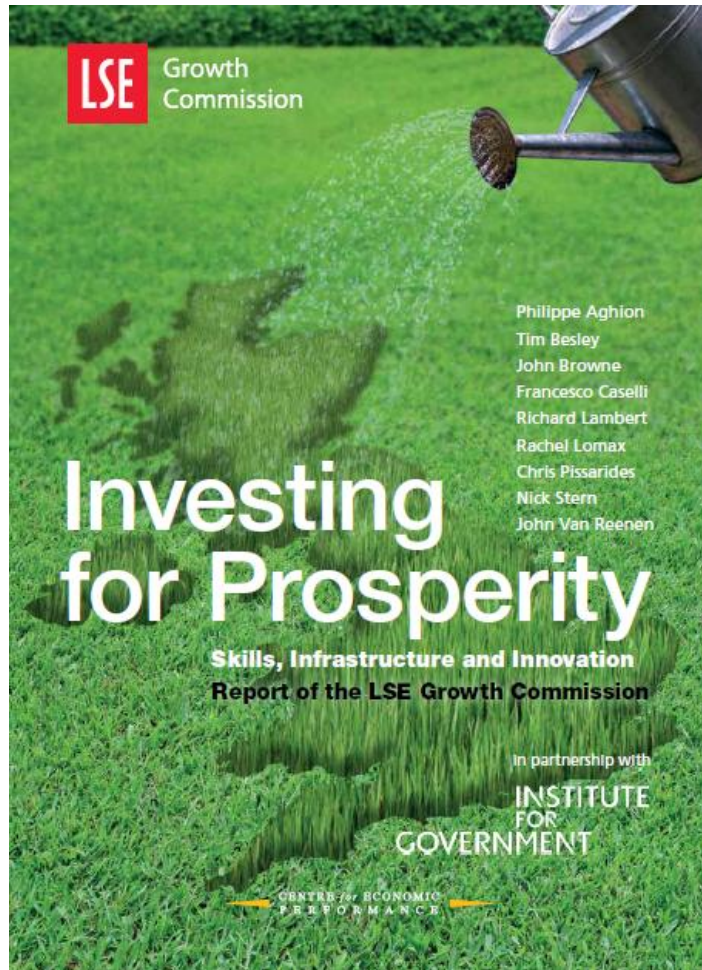
36

- A gazdasági fejlődés lényegében egy tanulási folyamat amelyben egy ország, egy régió egyre bonyolultabb termékek és szolgáltatások előállításához szükséges ismereteket sajátít el,
- ez a folyamat egyre komplexebb képességek elsajátítását igényli annak érdekében, hogy képesek legyünk magasabb termelékenységű tevékenységek végzésére.

III. Szakpolitikai megfontolások

LSE: Growth Commission Report 2013

38

„A képzésbe, az infrastruktúra fejlesztésébe és az innováció ösztönzésébe történő megfelelő beruházások hiányában tartós strukturális feszültségek keletkeztek a gazdaságban. Mindezek arra vezethetők vissza, hogy nem sikerült stabil tervezési gyakorlatot kialakítani, nincs stratégiai vízió, politikai konszenzus a növekedést ösztönző intézkedésekről. Ezen változtatni kell, ha a jelenlegi és a jövőben várható kihívásokra válaszolni szeretnénk.”

(Aghion, F. et al., Investing for prosperity, Centre for Economic Performance, London 2013.)

LSE Growth Manifesto

39

- Az oktatási rendszer minőségének javítása annak érdekében, hogy a növekedés ne a kirekesztést, hanem a társadalmi befogadás és kohézió növekedését eredményezze.
- A vállalkozási infrastruktúra kiszolgálására alkalmas intézményrendszer kialakítása és megerősítése.
- A magánberuházások és innovációk pénzügyi támogatásának ösztönzése.
- Független Nemzeti Növekedési Tanács létrehozása azzal a céllal, hogy tényekre alapozott, a gazdaság növekedését elősegítő szakpolitikai reformjavaslatokat és azok szigorú értékelésére alkalmas rendszereket dolgozzon ki.

Ami a legfontosabb

40

- A gazdaság komplexitásának növelése nem csupán a munkaerő képességeinek növelését, hanem a helyi társadalmak tágabban értelmezett képességek fejlesztését követeli meg (bizalom, kooperáció, jogkövetés ...).
- Nem csupán a tudás növelése a feladat, hanem készségek komplex egészséges **ökoszisztémájának** fejlesztése.
- Ez a feladat messze túlnő az iskolarendszer fejlesztésén, a helyi társadalmak kooperációját, aktivitását, autonómiáját kell erősíteni minden lehetséges eszközzel.

MOCSOK ÉS MEGTISZTULÁS

41

„... a gazdaságpolitika nem csupán a piaci kudarcok kijavítását, a hibák korrekcióját jelenti. Hanem ... figyelemmel kell lennie a politikai egyensúlyok várható alakulására is. Ez új gondolkodásai keretet igényel. Egy ilyen új keret elméleti és empirikus megalapozása a jövő feladata.”

(Daron Acemoglu and James A. Robinson:
Economics versus Politics: Pitfalls of Policy Advice,
Journal of Economic Perspectives—Volume 27, Number
2. 2013.)

Növekedés és moralitás

42

- Bizalmatlanság - bizalom
- Szabályok áthágása - szabálykövetés
- Adóelkerülés – adótudatosság
- Önzés – kooperáció
- Innováció – beragadás
- Kíméletlenség - szolidaritás

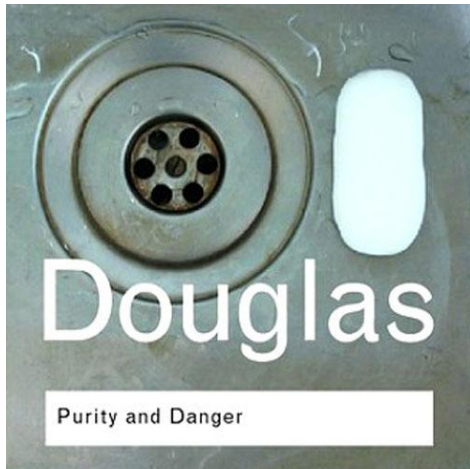
MOCSOK ÉS MEGTISZTULÁS

43

Mary Douglas: Purity and Danger, An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo (1966)

- ❑ Rítusok társadalmi anomáliák megelőzésére és kezelésére
- ❑ Egyéni és társadalmi minták
- ❑ A mocskok és a rend
- ❑ **Művészet, vallás, tudomány**
- ❑ Közgazdaságtan és moralitás

MTA KRTK új inter-diszciplináris kutatócsoportok

44

- Játékelmélet (LENDÜLET)
- Vállalati magatartás (LENDÜLET)
- Határtérségek kutatása
- Hálózatos gazdaságtan
- Nemzetközi működő-tőke áramlás kutatása

Köszönöm a figyelmet!

fazekas.karoly@krtk.mta.hu